

НАПРЯМ 7. ЕМОЦІЙНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-309-8-21>

Бартенєва І. О.,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки

*ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

ВПЛИВ СПРИЯТЛИВОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ В КОЛЕКТИВІ НА ЕМОЦІЙНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ДІТЕЙ

Однією з умов позитивного ставлення дітей до навчання, емоційного благополуччя в освітньому середовищі, на наш погляд, є наявність дружніх стосунків усередині колективу, що сприяють створенню в ньому сприятливого психологічного клімату. Вирішальна роль у цьому належить учителям-предметникам, класному керівнику.

Одним зі шляхів здійснення поставленого завдання є подолання конфліктів між однокласниками, яке полягає у створенні об'єктивних умов у колективі, коли кожна дитина буде поставлена перед необхідністю розвивати в собі як загальнолюдські якості, так і якості справжнього товариша.

Позитивні результати дає спільна діяльність, яка має бути значущою як для колективу, так і для більшості його членів, а також переживання конфліктуючими сторонами результатів цієї діяльності. Якщо ці проблеми буде розв'язано, то, безумовно, в колективі буде встановлено сприятливий мікроклімат, де кожна дитина почувається комфортно. Природно, у дитини зникне підґрунтя для невдоволення собою, іншими (однокласниками, вчителями), школою, для девіантної поведінки. Встановлення такого «морального та емоційного комфорту» в дитячому колективі – одне з основних завдань учителя.

Для реалізації вищесказаного завдання, на нашу думку, вчителю необхідно використовувати деякі підходи до дітей, а саме підліткового віку, що базуються на педагогіці співпраці.

1. Контроль і ненав'язлива допомога в організації навчання, позанавчальної діяльності.

2. Залучення в різні види діяльності з урахуванням потреби в енергетичній розрядці.

3. Намагатися не наказувати, а співпрацювати.

4. При оцінці поведінки дитини не принижувати.

5. Оцінювати вчинок, а не особистість загалом.

6. Стежити за власною поведінкою.

7. Обережно користуватися негативними прикладами з метою уникнення наслідування.

З точки зору К. Роджерса, одним із головних завдань учителя є вміння створити відповідну інтелектуальну та емоційну обстановку в класі, атмосферу психологічної підтримки. Ним були розроблені основні принципи, за допомогою яких можна створити в класі потрібну атмосферу [1].

1. Від самого початку і впродовж усього освітнього процесу вчитель має демонструвати дітям свою цілковиту до них довіру.

2. Учитель має допомагати учням у формуванні та уточненні цілей і завдань, що стоять як перед групами, так і перед кожним учнем.

3. Педагог повинен завжди виходити з того, що в учнів є внутрішня мотивація до навчання.

4. Класний керівник повинен виступати для учнів як джерело різноманітного досвіду, до якого завжди можна звернутися з різними питаннями.

5. Важливо щоб у ролі порадики він виступав для кожного учня.

6. Учитель має розвивати в собі здатність відчувати емоційний настрій у групі та приймати його.

7. Вихователь має бути активним учасником групового впливу.

8. Учитель має відкрито висловлювати свої почуття.

9. Педагог повинен прагнути до досягнення емпатії, що дає змогу розуміти почуття і переживання будь-якого школяра.

10. Учитель повинен добре знати самого себе.

Учитель, який дотримується у своїй професійній діяльності перелічених вище принципів, до кожної дитини ставиться як до особистості, тобто є особистісно-орієнтованим.

Особистісно-орієнтований педагог під час взаємодії з учнями має створювати умови, що відповідають становленню в кожній дитині почуття власної гідності, особистісної значущості, самоповаги, що особливо характерно для підліткового віку. Запорукою успішної взаємодії з учнями стане атмосфера тепла на уроці, взаємної поваги, створена вчителем на уроці та поза ним.

Під час спроби створення сприятливого психологічного клімату в підлітковому колективі вчителю необхідно враховувати у своїй роботі психологічні особливості підліткового віку.

Найважливішого значення в цьому віці набуває спілкування з однолітками. Воно робить життя підлітка емоційнішим, насиченішим, цікавішим. Звісно, це відбувається за умов, коли в колективі склалися добрі стосунки між дітьми, практично відсутні конфлікти, панує дух взаємоповаги один до одного.

Для становлення людської особистості дуже важливим є те, що в спілкуванні складаються мірки, за якими оцінюються вчинки, засвоюються морально-етичні норми і правила прийнятної поведінки. Таким чином, колектив сприяє формуванню моральної особистості. Крім того, характер стосунків у колективі суттєво впливає і на навчальну діяльність. Спілкування з однокласниками сприяє зростанню пізнавальних інтересів, дає поштовх до самоосвіти. Це пояснюється тим, що в цьому віці відбувається постійне порівняння себе з іншими, аналіз порівняння, відповідні дії, тобто зміна себе в чомусь, що не влаштовує підлітка. Якщо підліток знає менше за іншого, то в нього має з'явитися потреба заповнити прогалину в знаннях, отримати інформацію, якою, можливо, не володіють однокласники, та поділитися нею з іншими, тим самим показавши в цьому свою значущість.

Спілкування у підлітків посідає таке значне місце ще й тому, що воно виконує інформаційну функцію. В. Кириленко вивчав психологічні умови підвищення ефективності інформаційної функції спілкування школярів [2]. Результати його дослідження підтверджують нашу точку зору про те, що в підлітковому віці ставлення до навчання набуває більш прагматичного характеру. Підліток відчуває потребу не тільки в отриманні інформації, а й у її передачі. Отже, спілкування з однолітками для підлітка стає невід'ємною частиною його життя, в тому числі навчального.

За наявності дружніх стосунків між членами навчальних груп, що є одним із показників позитивного психологічного клімату, така взаємодія буде найбільш результативною. Ефективність навчальної діяльності породжує інтерес, упевненість у своїх силах, що сприяє виникненню позитивного ставлення до навчання та емоційному благополуччю.

Емоційне благополуччя дитини є стійке емоційно-позитивне самопочуття дитини в закладі освіти, основою якого є задоволення її вікових соціальних потреб (позитивна Я-концепція, успішність в сфері спілкування і пізнавальній діяльності) [3]. Важливою умовою емоційного благополуччя є створення потрібного психологічного клімату. Для підтримки ефективної навчальної діяльності дітей необхідні наступні емоції:

1) позитивні емоції, пов'язані з освітньою установою і перебуванням в ній. Вони є слідством умілої і зладженої роботи усього педагогічного колективу, а також правильного ставлення до освітньої установи в сім'ї;

2) позитивні емоції, зумовлені рівними, хорошими діловими взаємовідносинами дитини з педагогом і товаришами, відсутністю конфліктів з ними, участю в житті колективу;

3) емоції, пов'язані з усвідомленням кожною дитиною своїх великих можливостей в досягненні успіхів в освітній діяльності, в подоланні труднощів, в рішенні складних задач;

4) позитивні емоції від зіткнення з новим матеріалом. Психологи виділили ряд стадій – «реакцій» на новизну матеріалу: від емоцій цікавості і допитливості до стійкого емоційно-пізнавального ставлення до предмета;

5) позитивні емоції, виникаючі при оволодінні дітьми прийомами самостійного добування знань, новими способами удосконалення своєї пізнавальної діяльності, самоосвіти.

Сукупність цих емоцій утворить атмосферу емоційного комфорту та благополуччя в процесі навчання і виховання.

Рівень загального емоційного благополуччя дитини можливо визначити за наступними критеріями. 1. Емоція задоволення – незадоволення як зміст переважного фону настрою. 2. Переживання успіху – неуспіху досягнення цілей. 3. Переживання комфорту як відсутності зовнішньої загрози і фізичного дискомфорту. 4. Переживання комфорту в присутності інших людей і ситуації взаємодії з ними. 5. Переживання оцінки іншими активності дитини.

Для розуміння, що саме входить в функції педагогів і як вони забезпечують індивідуальний рівень емоційного благополуччя конкретної дитини, необхідно уявити собі онтогенез всіх складових емоційного благополуччя дитини [1].

Отже, створення сприятливого клімату в підлітковому колективі, на нашу думку, сприяє вихованню емоційно-позитивного ставлення підлітків до навчання, а також емоційному благополуччю особистості дитини в освітньому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Бовт Л. Коло психологічного благополуччя: нестандартні методи роботи з педагогами. *Психолог*. 2013. № 23. С. 14–25.
2. Данильченко Т.В. Об'єктивні фактори суб'єктивного благополуччя. *Актуальні проблеми психології*. 2014. № 5. С. 165–176.
3. Каргіна Н. В. Основні підходи до вивчення психологічного благополуччя особистості: теоретичний аспект. *Наука і освіта*. 2015. № 3. С. 48–55.